

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مجموعه نظریات تفسیری شورای نگهبان

آزمون دکتری حقوق عمومی

نظارت علمی

ابوالقاسم شم آبادی

تدوین

فیروزه امینیان

مصطفی شم آبادی

انتشارات حقوقی عدلیه

کانال کارشناسی ارشد حقوق
https://tme/arshad_law

کانال دکتری حقوق
<https://tme/PHDdoktori>

سرشناسه: امینیان، فیروزه
 شناسه افزوده: شم آبادی مصطفی
 عنوان: مجموعه نظریات تفسیری شورای نگهبان مخصوص دکتری حقوق عمومی
 مشخصه نشر: تهران، انتشارت عدلیه، ۱۳۹۷
 مشخصات ظاهری: ۱۸۸ صفحه
 وضعیت فهرست نویسی: فیپای مختصر
 موضوع: قانون اساسی - شورای نگهبان - رئیس جمهور - رئیس مجلس - رئیس قوه قضائیه
 موضوع: فقه و حقوق - اسلام - مذهب - اقلیت دینی - اقلیت مذهبی - ولایت فقیه
 موضوع: قوه مقننه - قوه مجریه - قوه قضائیه - رهبری
 موضوع: ریاست جمهوری - هیات وزیران - وزیر - استیضاح - عدم اعتماد - سوال
 شناسه افزوده: حقوق - قانون - ایران

نام کتاب: مجموعه نظریات تفسیری شورای نگهبان مخصوص دکتری حقوق عمومی

مؤلفین: فیروزه امینیان

ناشر: انتشارات حقوقی عدلیه

نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۷

شمارگان: ۵۰۰ جلد

قیمت: ۵۰ هزار تومان

آدرس دفتر مرکزی: انقلاب، روبه روی دانشگاه تهران، خیابان فخر رازی، ابتدای خیابان نظری، پ ۶۱، واحد B۲۳

تلفن:

۰۲۱-۶۶۹۲۱۰۰۲

۰۲۱-۶۶۵۸۱۷۴۸

<http://www.adlpub.com>

کانال تلگرام عدلیه را در گوشی خود دنبال کنید:

کانال دکتری حقوق

@ PHDdoktori

فقط اخلاق است که باعث احترام به حقوق معنوی می شود.

حق چاپ برای ناشر محفوظ است

****

به جای آنکه چندین و چند کتب رفرنس را
برای آزمون دکتری مطالعه کنید.
این کتاب را چندین و چند بار مطالعه کنید
و به دکتری حقوق عمومی وارد شوید.

فهرست مطالب

۹	مقدمه
۱۲	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل چهارم
۱۴	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل بیست و دوم
۱۵	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل سی ام
۱۸	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل چهل و سوم
۱۹	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل چهل و چهارم
۲۱	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل پنجاه و دوم
۲۴	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل پنجاه و سوم
۲۶	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل پنجاه و پنجم
۲۸	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل پنجاه و هفتم
۳۰	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل پنجاه و نهم
۳۲	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل شصت و چهارم
۳۳	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل شصت و هفتم
۳۴	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل شصت و نهم
۳۶	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل هفتادم
۳۸	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل هفتاد و یکم
۳۹	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل هفتاد و سوم

۴۱	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل هفتادم و چهارم
۴۲	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل هفتادم و پنجم
۴۳	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل هفتادم و ششم
۴۷	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل هفتادم و هفتم
۵۳	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل هشتادم
۵۴	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل هشتادو یکم
۵۶	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل هشتادو دوم
۵۸	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل هشتادو چهارم
۶۲	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل هشتادو پنجم
۶۷	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل هشتادو ششم
۶۹	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل هشتادو هشتم
۷۴	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل نودم
۷۶	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل نود و یکم
۷۸	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل نود و دوم
۷۹	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل نود و سوم
۸۱	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل نود و چهارم
۸۳	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل نود و ششم
۸۶	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل نود و هفتم

۸۷	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل نود و هشتم
۸۹	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل نود و نهم
۹۱	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و هشتم
۹۲	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و نهم
۹۵	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و یازدهم
۹۸	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل شصت و دوازدهم
۱۰۲	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و سیزدهم
۱۰۶	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و هفتم
۱۱۱	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و بیست و یکم
۱۱۳	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و بیست و چهارم
۱۱۴	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و پنجم
۱۱۸	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و بیست و ششم
۱۲۱	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و بیست و هفتم
۱۲۶	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و بیست و هشتم
۱۲۷	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و سی ام
۱۲۷	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و سی و یکم
۱۲۸	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و سی و سوم
۱۳۰	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و سی و چهارم

۱۳۴	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و سی و پنجم
۱۳۷	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و سی و ششم
۱۳۹	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و سی و هفتم
۱۴۰	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و سی و هشتم
۱۵۱	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و سی و نهم
۱۵۵	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و چهلم
۱۵۷	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و چهل و یکم
۱۶۶	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و چهل و چهارم
۱۶۸	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و چهل و پنجم
۱۶۸	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و پنجاه و ششم
۱۷۱	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و پنجاه و هشتم
۱۷۵	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و شصتم
۱۷۹	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و شصت و یکم
۱۸۰	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و شصت و چهارم
۱۸۲	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و هفتادم
۱۸۵	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و هفتاد و دوم
۱۸۶	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و هفتاد و چهارم
۱۸۷	نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل یکصد و هفتاد و پنجم

مقدمه

تفسیر قانون اساسی هنگامی صورت می‌گیرد که احکام قانون اساسی به دلیل شرایط و اوضاع احوال زمانی یا مختصر بوده و یا اینکه روشنی لازم را نداشته و نیازمند مفهوم یابی باشد که در اینصورت باید دید مقصود واقعی واضح قانون اساسی چیست و کدام معنی و تعبیر باید اجرا شود. در تفسیر قانون اساسی، قاضی اساسی با تفسیر اصول نظم حقوقی را تحت تاثیر قرار داده و با این اقدام در جهت ارائه مفهوم مطلوب از متن می‌کوشد. تفسیر زمانی استفاده می‌شود که به دلیل ابهام متن یا واضح نبودن آن نیاز به توضیح و تبیین متن پیدا می‌شود. در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران حق تفسیر به شورای نگهبان قانون اساسی داده شده است. مقاماتی که می‌توانند از شورای نگهبان درخواست تفسیر قانون اساسی داشته باشند عبارتند از روسای قوای سه‌گانه، مقام رهبری و خود اعضای شورای نگهبان. به دلیل اینکه تفسیر قانون اساسی اختصاصاً متعلق به قوه موسس دارد بنابراین اهمیت این اصل باعث شده است که درخواست کنندگان تفسیر هم محدود به روسای قوای سه‌گانه (رئیس‌جمهور - رئیس قوه قضاییه و رئیس مجلس شورای اسلامی) - مقام رهبری و خود اعضای شورای نگهبان شود (اعم از فقها و حقوقدانان) بنابراین مقامات سیاسی دیگر مانند مجلس خبرگان و حتی رئیس مجمع تشخیص مصلحت نظام حق درخواست تفسیر قانون اساسی را ندارد.

در کتاب ذیل که به صورت کاربردی اقدام به جمع‌آوری تفاسیر اصول قانون اساسی کرده ایم هدفمان این بوده که نظریات تفسیری شورای نگهبان همراه با سوالات آزمونی مرتبط در سالهای اخیر به عنوان یکی از منابع ضروری آزمون دکتری حقوق عمومی به کار برده شود. ضمناً با نگاهی به فهرست نظریات تفسیری متوجه این نکته می‌شویم که اصول مورد تفسیر شورای نگهبان، نزدیک به ۷۰ اصل را در بر می‌گیرد؛ در آزمون دکتری معمولاً چندین سوال هر ساله از این بخش مطرح می‌شود که داوطلبان به مرور نظریات تفسیری رتبه قابل قبولی را کسب خواهند کرد؛ هر چند که مسلماً نوعیت سوالات مرتبط با نظریات تفسیری آمادگی ذهنی و علمی داوطلب را بسیار بالا برده و علاوه بر آن باعث تثبیت مطالب حقوق اساسی در ذهن مطالعه کننده یا داوطلب خواهد شد. جان کلام اینکه داوطلبان دکتری لازم است بخش نظر تفسیری شورای نگهبان را در تفسیر یک اصل قانون اساسی بخوانند و به دلیل زیاد بودن صفحات و یا تکراری بودن برخی سوالات پرسیده شده نیازی به مطالعه سوالات طرح شده جز در موارد خاص ندارد.

امید داریم این کتاب مورد بهره برداری داوطلبان دکتری قرار گیرد. ضمناً سعی کرده ایم سوالاتی که در آزمون دکتری سال‌های اخیر آمده در کنار هر نظریه تفسیری قرار دهیم تا برای داوطلب به عنوان منبعی کاملاً کاربردی درآید.

در پایان هرچند در تألیف این کتاب عالی‌ترین حد دقت به کار گرفته شده که کتاب به‌عنوان رفرنس اصلی در مطالعه داوطلبان حقوق عمومی قرار گیرد یک خواسته هم داریم مبنی بر اینکه اگر احیاناً اشتباهی و یا لغزشی در ارائه صحیح مطالب صورت گرفته (کما اینکه بدون نقص تنها ایزد باری تعالی است) در هنگام مطالعه علامت زده و به اطلاع نویسندگان از طریق آیدی تلگرام و یا ایمیل زیر^۱ برسانید. مسلماً کمک شما است که کتاب را غنی‌تر و پخته‌تر می‌کند.

زمستان یک‌هزار و سیصد و نود و هفت

نظریات تفسیری شورای نگهبان

نظر تفسیری شورای نگهبان درباره اصل پنجاه و دوم

اصل ۵۲- بودجه سالانه کل کشور به ترتیبی که در قانون مقرر می‌شود از طرف دولت تهیه و برای رسیدگی و تصویب به مجلس شورای اسلامی تسلیم می‌گردد هر گونه تغییر در ارقام بودجه نیز تابع مراتب مقرر در قانون خواهد بود.^۱

تفسیر اول

شماره ۷۱۴۵۰ تاریخ ۱۳۵۹/۱۲/۱۰

ساحت مقدس مجلس شورای اسلامی و شورای محترم نگهبان

به طوری که استحضار دارند طبق اصل هشتماد (۸۰) قانون اساسی «گرفتن و دادن وام یا کمکهای بدون عوض داخلی و خارجی از طرف دولت باید با تصویب مجلس شورای اسلامی باشد» از مفاد این اصل چنین استنباط می‌شود که اخذ و پرداخت وامها و کمکهای یک دستگاه دولتی به دستگاه دیگر دولت مشمول این اصل نمی‌شود، چون مطابق اصل ۹۸ قانون اساسی تفسیر قانون اساسی در صلاحیت آن شورای محترم است لذا تمنی دارد در این خصوص اعلام نظر فرمایند.

محمدعلی رجائی _ نخست‌وزیر

شماره ۲۸۳۵ و _ ۱۹ تاریخ ۱۳۶۰/۴/۶

جناب آقای محمدعلی رجائی

نخست‌وزیر جمهوری اسلامی ایران

عطف به نامه‌های شماره ۷۵۲۸ مورخ ۱۳۶۰/۴/۳ و ۷۱۴۵۰ مورخ ۱۳۵۹/۱۲/۱۰ موضوع سؤال در شورای نگهبان مطرح شد و نظر اکثریت اعضای شورا به شرح ذیل اعلام می‌شود:

«اخذ و پرداخت وامها و کمکهای یک دستگاه دولتی به دستگاه دیگر دولتی مشمول اصل هشتماد (۸۰) قانون اساسی نمی‌باشد ولی با توجه به اصل پنجاه و دوم

(۵۲) **اگر منتهی به تغییری در ارقام بودجه شود تابع مراتب مقرر در قانون می‌باشد**» دبیر شورای نگهبان _ لطف‌الله صافی

تفسیر دوم

شماره ۳۸۲۸ - ق تاریخ ۱۳۷۴/۲/۱۸

حضرت آیت‌الله جنتی دبیر محترم شورای نگهبان

سلام علیکم

خواهشمند است با توجه به اصول ۵۲، ۵۳ و ۹۸ قانون اساسی اعلام نظر فرمائید آیا بودجه سالانه کل کشور و متمم آن و اصلاحات مربوط به قانون باید به صورت لایحه از سوی دولت تقدیم مجلس شورای اسلامی گردد یا به صورت طرح هم ممکن است
علی اکبر ناطق نوری - رئیس مجلس شورای اسلامی

شماره ۲۸۷ تاریخ ۱۳۷۴/۳/۱۷

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به نامه شماره ۳۸۲۸ - ق مورخ ۱۳۷۴/۲/۱۸

شورای نگهبان به منظور رسیدگی و تهیه پاسخ لازم به سؤال مذکور در نامه تشکیل جلسه داد و نتیجه به شرح زیر اعلام می‌شود
۱- نظر تفسیری شورای نگهبان نسبت به اصل پنجاه و دوم (۵۲) قانون اساسی این است که بودجه سالانه کل کشور و متمم آن و اصلاحات بعدی مربوط - در

غیر مورد تغییر در ارقام بودجه - **می‌بایست به صورت لایحه و از سوی دولت تقدیم مجلس گردد.**

۲- در مورد امکان تغییر در ارقام بودجه **از طریق طرحی که نمایندگان محترم تقدیم مجلس می‌کنند شورای نگهبان به رأی نرسید.**

دبیر شورای نگهبان _ احمد جنتی

^۱ - نظریه تفسیری شورای نگهبان در خصوص «تغییر در ارقام بودجه»: عطف به نامه شماره ۱۶۴۲۴-م مورخ ۱۳۹۱/۹/۲۵، مبنی بر اظهارنظر تفسیری در خصوص اصل پنجاه و دوم قانون اساسی، موضوع در جلسه مورخ ۱۳۹۱/۱۲/۲ شورای نگهبان مورد بحث و بررسی قرار گرفت و نظر شورا به شرح زیر اعلام می‌گردد:
- در خصوص سؤال اول، تغییر در ارقام بودجه به نحوی که شاکله بودجه را تغییر دهد، امکان پذیر نیست و نتیجتاً خلاف اصل ۵۲ قانون اساسی می‌باشد.

تفسیر سوم

شماره ۳۰۴۴ - ق تاریخ ۱۳۷۸/۲/۲۵

شورای محترم نگهبان

با عنایت به اطلاق اصل پنجاه و دوم (۵۲) قانون اساسی که دولت را مکلف به تهیه بودجه سالانه کل کشور و تسلیم آن به مجلس شورای اسلامی نموده است آیا انجام هر گونه اصلاحات در قانون بودجه از قبیل تغییر در ارقام، الحاق، حذف، جابجائی و متمم یا چند دوازدهم بودجه از طریق تقدیم طرحهای قانونی موضوع اصل (۷۴) قانون اساسی امکان پذیر می باشد یا مستلزم تقدیم لایحه از سوی دولت محترم است؟
علی اکبر ناطق نوری _ رئیس مجلس شورای اسلامی

شماره ۷۸/۲۱/۵۱۴۶ تاریخ ۱۳۷۸/۵/۲۴

ریاست محترم مجلس شورای اسلامی

عطف به شماره ۳۰۴۴ - ق مورخ ۱۳۷۸/۲/۲۵

موضوع در جلسات شورای نگهبان مطرح و نظر شورا بدین شرح اعلام می گردد «نظر به اینکه عبارت «هرگونه اصلاحات در قانون بودجه» کلی است باید مصادیق آن مشخص گردد تا پاسخ روشن داده شود

۱- تغییر در ارقام بودجه به نحوی که در کل بودجه تأثیر بگذارد به وسیله طرح قانونی با توجه به اصل پنجاه و دوم (۵۲) قانون

اساسی امکان پذیر نیست

۲- تصویب متمم و چند دوازدهم بودجه از طریق طرح قانونی با توجه به اصل پنجاه و دوم (۵۲) قانون اساسی جایز نمی باشد.

۳- در خصوص تغییر در ارقام بودجه به وسیله طرح قانونی در صورتی که در بودجه کل کشور تأثیر نگذارد رأی تفسیری نیآورده است

۴- الحاق و حذف نیز همانند تغییر در ارقام بودجه است»

دبیر شورای نگهبان _ احمد جنتی

***

سوال دکتری سراسری ۹۳: عدم تأیید تبصره دائمی در قانون بودجه توسط مجلس و شورای نگهبان به دلیل مغایرت آن با کدام یک از اصول بودجه می باشد؟

الف) اصل شمولیت

ب) اصل سالانه بودن بودجه

ج) اصی تقدم هزینه بر درآمد

د) اصل کاملیت و جامعیت

پاسخ تشریحی: در عمده تعاریف از بودجه اشاره شده است که بودجه یک پیش گویی است. از آنجا که زمان در پیش گویی یک عامل عمده است، برای بودجه نیز زمان یک اصل محسوب می شود. اما چه مدت زمانی در بودجه مورد پیش گویی قرار می گیرد؟ الزاماً مدت زمان بودجه نمی تواند اصل باشد. به هر حال، به صورت قاعده و مدتاً بودجه برای یک سال تهیه می شود که با توجه به سال قانونی در ایران، عرفاً یک سال شمسی است. به این صورت که خط مشی ها، سیاست ها، برنامه ها، عملیات، درآمدها و هزینه ها و نیز کلیه محتویات بودجه برای یک سال شمسی پیش گویی می شود. از آنجا که تهیه و تنظیم بودجه کاری دشوار و زمانبر است و گاه بیش از نیمی از سال را به خود اختصاص می دهد، گاه از طرف برخی از صاحب نظران پیشنهاد شده که بودجه برای زمانی طولانی تر از یک سال تهیه و تنظیم شود. چنانچه بنابه هر دلیلی بودجه سال آتی مصوب نشد، دولت می تواند به اندازه بودجه سال قبل را برای فروردین ماه استفاده کند که به آن بودجه می گویند و اگر برای اردیبهشت آماده نشد، می تواند از بودجه استفاده کند و به همین ترتیب تا خرداد ادامه دهد. در بسیاری از کشورها علاوه بر بودجه سالانه یک برنامه یا تنظیم بودجه چند ساله نیز صورت می گیرد. معروف ترین این بودجه های برنامه ای، برنامه پنج ساله است. اما تصمیم گیری بلندمدت و دائمی در مورد بودجه کاری اشتباه بوده و ممکن است خسارات جبران ناپذیری به حکومت وارد کند؛ چراکه کشور براساس ظرفیت های خود در آن مقطع از زمان می تواند تصمیم بگیرد.

*گزینه ب صحیح است.

سوال دکتری سراسری ۹۴: آیا می‌توان احکام بودجه‌ای را در ضمن سایر مصوبات به تصویب رساند؟ به کدام دلیل؟

الف) خیر، به دلیل اینکه اصل ۵۲ مقرر داشته که بودجه سالانه می‌باشد.

ب) بلی، با ذکر یکساله بودن آنها در متن سایر مصوبات

ج) بلی، زیرا قانون اساسی منع نکرده است.

د) خیر، به دلیل اصل ۷۵

پاسخ تشریحی: مطابق اصل ۵۲ قانون اساسی لایحه بودجه بایستی از طرف دولت به صورت لایحه تهیه شده و به تصویب مجلس برسد و مجلس نمی‌تواند در ضمن سایر مصوبات اقدام به تصویب آن نماید. بنابراین به دلیل اینکه سالانه است بایستی به سرعت مورد بررسی و تصویب قرار گیرد.

*گزینه الف صحیح است.

نکته: بودجه سالانه کل کشور به ترتیبی که در قانون مقرر می‌شود از طرف دولت تهیه و برای رسیدگی و تصویب به مجلس شورای اسلامی تسلیم می‌گردد. هر گونه تغییر در ارقام بودجه نیز تابع مراتب مقرر در قانون خواهد بود.

نکته: تهیه بودجه حق و تکلیف دولت است مجلس به جز تعیین بودجه خود هیچ نقشی در تهیه بودجه کشور ندارد بلکه در مقام نظارت استصوابی، بر تدوین بودجه با در نظر گرفتن مصالح و منافع آنرا جرح و تعدیل می‌نماید.

نکته آزمون دکتری سراسری: مطابق اصل ۵۲ قانون اساسی لایحه بودجه بایستی از طرف دولت به صورت لایحه تهیه شده و به تصویب مجلس برسد و مجلس نمی‌تواند در ضمن سایر مصوبات اقدام به تصویب آن نماید. بنابراین به دلیل اینکه سالانه است بایستی به سرعت مورد بررسی و تصویب قرار گیرد.